

Ugovori o osiguranju od odgovornosti odvjetnika i javnih bilježnika

Jelena Arambašić

Sažetak:

Između odvjetnika i stranke te javnog bilježnika i stranke postoji povjerljiva relacija *intuitu personae* te je jedino odvjetnik, odnosno, javni bilježnik dužan i ovlašten osobno obaviti određenu pravnu radnju, a smije ju odbiti samo pod određenim uvjetima. Zbog naravi odvjetničke i javnobilježničke službe, razumljiva je i postojeća legislativna obveza sklapanja ugovora o osiguranju od odgovornosti. Srž rada jest komparativna legislativna analiza ovih dvaju instituta fragmentarno proučenih u vidu distinktivnih aspekata dvaju ugovora: ugovornih strana, predmeta osiguranja, osiguranog slučaja i isključenja iz pokrića. Naglasak je stavljen na određene elemente ovih ugovora u kojih postoji prostor za legislativni napredak, primarno osnivanje društva za uzajamno osiguranje od odgovornosti odvjetnika i javnih bilježnika.

Ključne riječi: osiguranje, odvjetnik, javni bilježnik, društvo za uzajamno osiguranje

Uvod

Za razliku od većine drugih slobodnih zanimanja, odvjetnik je dužan pružiti pravnu pomoć stranci koja mu se obrati. Samo u slučajevima prethodno determiniranim zakonom, Statutom HOK-a ili Kodeksom odvjetničke etike ovlašten je uskratiti pružanje pravne pomoći.¹ Razlozi za uskratu službenih radnji javnog bilježnika uže su postavljeni nego oni na temelju kojih se može uskratiti pravna pomoć odvjetnika.² Uslijed širokog spektra poslova koje su dužni obaviti te radi postizanja kauze adekvatne zaštite osiguraniku kako neće

pretrpjeti imovinsku i drugu štetu ako dode do odgovornosti pokrivena osiguranjem (Šulejić, 1984), potrebno je upotrijebiti optimalno rješenje kako bi teret isplate štete u što manjoj mjeri utjecao na daljnje nesmetano funkcioniranje odvjetničke ili javnobilježničke službe (Matić, 2017). Tako dolazi do redukcije nepovoljnih učinaka štete, a u idealnom slučaju dolazi do potpune egzoneracije. U tome je kontekstu potrebno analizirati odredbe odgovarajućih propisa i uvjeta osiguranja te usporediti sustave osiguranja od odgovornosti odvjetnika i javnih bilježnika primarno se usmjerivši na sastavnice ugovora o osiguranju kako bi se utvrdilo da se osiguranja od odgovornosti odvjetnika i javnih bilježnika u bitnome nalaze na vrlo visokom stupnju korelacije, odredbe propisa koji ih reguliraju donesene su simultano te je postignut koherentan legislativni sustav ovih osiguranja³, čije

- 1 Između ostaloga, u slučajevima u kojima je on ili koji drugi odvjetnik koji je radio ili radi u istom uredu u istoj stvari ili stvari koja je s njome pravno povezana zastupao protivnu stranku ili obje stranke, dao im pravni savjet ili od njih primio uputu, ako je u istoj stvari ili stvari koja je s njome pravno povezana radio kao odvjetnički vještbenik kod odvjetnika koji je zastupao protivnu stranku, ako je u istoj stvari ili stvari koja je s njome pravno povezana radio kao sudac, državni odvjetnik ili kao službena osoba u upravnom ili drugom postupku (čl. 9. st. 2. Zakona o odvjetništvu – dalje u tekstu: ZO).
- 2 Budući da je nepristrani i neovisni povjerenik stranke, potrebno je bilo u legislativnom smislu otkloniti svaku mogućnost samovolje pri odlučivanju o poduzimanju službenih radnji strankama, tako da javni bilježnik smije uskratiti poduzimanje određene radnje u skladu s propisima koji uređuju tu radnju te zbog prezauzetosti (čl. 34. st.1. Zakona o javnom bilježništvu – dalje u tekstu: ZJB).

- 3 Zakonski okvir osiguranja od odgovornosti odvjetništva fragmentiran je te ga predstavljaju odredbe Zakona o obveznim odnosima (dalje u tekstu: ZOO) odsjeka 27. pod nazivom „Ugovor o osiguranju“ te odredbe o osiguranju od odgovornosti implemen-tirane u ZO, sve u skladu s općim načelom *lex specialis derogat legi generali*. Zakonski okvir osiguranja od odgovornosti javnih bilježnika analogno je odgovarajući onome koji se odnosi na istovjetnu obvezu odvjetnika te uključuje odredbe o osiguranju sadržane u ZJB.

razlike gotovo u potpunosti proizlaze iz distinkcija temeljnih obilježja odvjetničke i javnobilježničke službe. Posebice ćemo se osvrnuti na neiskorišteni potencijal društva za uzajamno osiguranje koji bi se, uz određene legislativne preinake, mogao implementirati u sustav osiguranja od odgovornosti odvjetnika i javnih bilježnika.

1. Ugovor o osiguranju

Ugovorom o osiguranju od profesionalne odgovornosti⁴ odvjetnika i javnih bilježnika osiguratelj se obvezuje osigurniku, uz naplatu premije osiguranja, u granicama osigurane svote nadoknaditi iznose koje je platio ili je obvezan platiti trećim osobama u vezi sa svojom odgovornošću pokrivenom osiguranjem, a koja se odnosi na radnje ili propuste počinjene u obavljanju odvjetničke i javnobilježničke službe (Pavić, 2009).⁵ Posebnost ovoga ugovora sastoji se u činjenici da je osiguratelj dužan nakon nastanka osigurane slučaja osigurniku nadoknaditi samo financijski gubitak prouzročen osiguranim slučajem (Schweighäuser, 1950) u skladu s ugovorom te takva klasifikacija dokazuje da karakterizacija osiguranja od odgovornosti kao osiguranja pravne zaštite nema uporište u zakonu. Time je izričito odlučeno o teoretskom sporu treba li osiguranje od odgovornosti smatrati osiguranjem štete ili osiguranjem pravne zaštite (Senger, 1934). Zahtijeva se forma *ex contractu*, stoga će nepridržavanje pisanoga oblika posljedično dovesti do toga da ugovor ne proizvodi pravni učinak (čl. 290. st. 1. i 2. ZOO), a usmena ponuda dana osiguratelju za sklapanje ugovora ne obvezuje ni ponuditelja ni osiguratelja (čl. 1. Uvjeta osiguranja od odgovornosti odvjetnika – dalje: Uvjeti OO, tako i čl. 1. Uvjeta osiguranja od odgovornosti javnih bilježnika – dalje: Uvjeti JB). Radi se o nominantnom, dvostrano obveznom kontraktu, onerozne i konsenzualne naravi, sa značajkama ugovora po pristupanju jer uvjeti osiguranja postaju dijelom njegova sadržaja, tako da se u pravilu radi o standardiziranom ugovoru.⁶

2 Strane ugovora o osiguranju

- 4 Najveća povijesno-pravna razilaženja u mišljenjima tiču se pravne prirode osiguranja od odgovornosti. Ranije prevladavajuće stajalište u tome vidi osiguranje pravne zaštite. Prema toj teoriji, ono prvenstveno mora preuzeti obranu osiguranih od tužbenih zahtjeva koji se protiv njega postavljaju u sudskom postupku (Schweighäuser, 1950). Kasnije je u pravnoj literaturi došlo do prevrata u korist ekonomske zaštite, dok je pravna zaštita supsidijarna (Herrmannsdorfer, 1928).
- 5 Ugovor o osiguranju od odgovornosti bifunkcionalan je, a na temelju njega osiguratelj mora osiguranih osloboditi opravdanih zahtjeva za naknadu štete (funkcija zadovoljenja) s jedne strane, a s druge strane odvratiti neopravdane zahtjeve za naknadu štete (funkcija pravne zaštite). Tako i Franck, 2014.
- 6 Ugovaratelj osiguranja obično se približava Uvjetima OO i Uvjetima JB, stoga se radi o sklapanju ugovora pristupanjem (Pavić, 2009).

Strane ugovora o osiguranju od profesionalne odgovornosti odvjetnika i javnih bilježnika uočavaju se iz same definicije ugovora; osiguratelj (*promitent*) sklapa ugovor s ugovarateljem osiguranja (*stipulant*) te preuzima obvezu prema osigurniku⁷ uz naplatu premije osiguranja, što predstavlja trojnu klasifikaciju osoba koje sudjeluju u ugovoru o osiguranju. Korisnik osiguranja kao beneficijar nije strana ugovora budući da se on pojavljuje samo u imovinskim osiguranjima i u osiguranju osoba (Pavić, 2009).

2.1. Ugovaratelj osiguranja

Opća formulacija pojma ugovaratelj osiguranja označava ga kao osobu koja s osigurateljem sklapa ugovor o osiguranju te koja se obvezuje platiti osiguratelju premiju osiguranja (čl. 921. ZOO), a sudionici obveznih odnosa fizičke su i pravne osobe (čl. 16. ZO), što implicira da bi jedino fizička ili pravna osoba mogla sklopiti ugovor o osiguranju od odgovornosti odvjetnika s osigurateljem.⁸ Odvjetnik koji obavlja odvjetničku službu fizička je osoba te bi on bio sposoban sklopiti ugovor o osiguranju. Nasuprot tomu, zajedničkom odvjetničkom uredu pravna teorija i sudska praksa odriče svojstvo fizičke i pravne osobe⁹ pa stoga on ni ne može biti ugovaratelj osiguranja, već samo odvjetnici koji su se udružili u zajednički ured. S druge strane, odvjetničko društvo pravna je osoba ustrojena u obliku javnog trgovačkog društva ili društva s ograničenom odgovornošću, što ga čini podobnim za sklapanje ugovora o osiguranju. Kako bismo odgovorili na pitanje tko će u ime odvjetničkoga društva sklopiti ugovor, potrebno je uzeti u obzir odredbe Zakona o trgovačkim društvima (dalje u tekstu: ZTD) o zastupanju.¹⁰

Ugovaratelj osiguranja javni je bilježnik (ili vršitelj

7 Osigurani se razlikuje od korisnika osiguranja (beneficijara) po tome što potonji uopće ne sudjeluje u sklapanju ugovora o osiguranju (više Šulejić, 1984).

8 Tako i Uvodne odredbe Uvjeta OO.

9 Visoki trgovački sud Republike Hrvatske u svojoj odluci broj PŽ 2486/2017 od 27. 4. 2017. godine argumentira kako zajednički odvjetnički ured ne može biti stranka u postupku jer nije ni pravna ni fizička osoba, što direktno proizlazi iz odredbi ZO, a ne radi se o takvu obliku udruživanja kojem bi se za potrebe vođenja parnice mogla priznati stranačka sposobnost.

10 Ako je odvjetničko društvo osnovano kao javno trgovačko društvo, tada ga je svaki član društva ovlašten zastupati, pa tako i pri sklapanju ugovora o osiguranju. (čl. 91. st. 1. ZTD). Moguće je i skupno zastupanje ili zastupanje zajedno s prokuristom (čl. 91. st. 2. i 3. ZTD). Zastupnik po zakonu i osoba koja zastupa odvjetničko društvo osnovano u pravnom obliku društva s ograničenom odgovornošću pri sklapanju ugovora o osiguranju od odgovornosti jest uprava (čl. 426. st. 1. ZTD). Ako u društvenom ugovoru nije drukčije određeno, članovi uprave skupno zastupaju društvo (čl. 426. st. 2. ZTD). Ako uprava ima više članova, društvenim ugovorom ili izjavom o osnivanju može se odrediti da društvo zastupa jedan član uprave samostalno, više njih skupno ili jedan član zajedno s prokuristom – mješovito skupno zastupanje (čl. 426. st. 2. ZTD). Iznimno, zastupati društvo pri sklapanju ugovora o osiguranju kod odvjetničkoga društva osnovanoga kao društvo s ograničenom odgovornošću može i privremeni upravitelj.

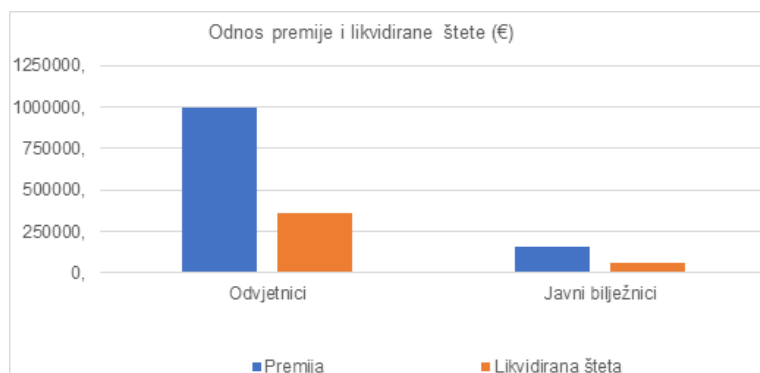
dužnosti javnog bilježnika) koji s osigurateljem sklapa ugovor o osiguranju. Analogijom u odnosu na zajedničke odvjetničke urede, ni zajednički javnobilježnički ured nije ni pravna ni fizička osoba, stoga ugovor sklapa javni bilježnik udružen u zajednički javnobilježnički ured.

2.2. Osiguratelj

Osiguratelj kao pravna osoba registrirana za obavljanje djelatnosti osiguranja u Republici Hrvatskoj za obavljanje djelatnosti osniva se u obliku dioničkog društva, europskog društva ili društva za uzajamno osiguranje. Potonje ne bi moglo sudjelovati u svojstvu osiguratelja u ugovoru o osiguranju od odgovornosti odvjetnika i javnih bilježnika jer mu je ovlast izrijekom oduzeta (čl. 355. st. 3. u vezi s čl. 7. st. 2. t. 13. Zakona o osiguranju).

Budući da je ugovore o osiguranju od odgovornosti odvjetnika, nakon prvih sklopljenih kod raznih osiguratelja, preuzeo gotovo u cijelosti jedan osiguratelj, HOK osiguranje d.d.¹¹, čiji je jedini član bila Hrvatska odvjetnička komora (Čurković, 2015), legislativno dopuštanje osiguranja od odgovornosti odvjetnika (ali i javnih bilježnika) putem društva za uzajamno osiguranje bilo bi potpuno opravdano. Prvenstveno, vodeći se načelima njemačke doktrine, svrha je ovih društava zaštita članova raspodjelom rizika (Korinek, 2008). Nastavno se ističe kako statut sastavljaju osnivači koji ne moraju postati članovi društva (Koenige, 2021), stoga osnivač ovoga društva može biti i HOK, odnosno HJK. U skladu je s time i percepcija ovoga oblika društva kako član društva za uzajamno osiguranje može osigurati interese trećih osoba (Wörner, 1908).¹² Ono se također ne smatra ni trgovcem ni pravnom osobom koja obavlja gospodarsku djelatnost (Koenige, 2021).¹³ Prethodno bi bilo potrebno izvršiti zakonodavnu intervenciju u Zakon o osiguranju kako bi bilo moguće, uslijed načela

uzajamnosti i solidarnosti koja su okosnica društva za uzajamno osiguranje, obvezno osiguranje od odgovornosti odvjetnika i javnih bilježnika urediti

Grafikon 1.¹⁴

Grafikon 1. pokazuje ukupnu premiju za osiguranja od odgovornosti odvjetnika (994.065,70 €) u odnosu na ukupnu premiju za osiguranja od odgovornosti javnih bilježnika (160.590,48 €) u 2019. godini. Indikativno je kako bi osnivanjem društva za uzajamno osiguranje doprinos u isto društvo bio značajno niži u odnosu na sadašnju premiju osiguranja, s dodatnim plaćanjima samo u slučaju potrebe (Maiberg, 2019). Tako bi se svake godine doprinos mogao uplaćivati s obzirom na prošlogodišnje likvidirane štete, što bi u prethodnom slučaju u odnosu na broj odvjetnika (4989 osiguranja od odgovornosti odvjetnika u 2019. godini) iznosilo samo 71,80 € godišnje po odvjetniku ili odvjetničkom društvu (u odnosu na oko 200,00 € u 2019. godini, odnosno 120,00 € nakon ugovaranja kolektivnog osiguranja od strane HOK-a u 2022. godini). Kod javnih bilježnika čiji je broj unaprijed determiniran načelom *numerus clausus* (čl. 16. ZJB) te je broj osiguranja od odgovornosti iznosio 303 u 2019. godini, godišnji doprinos iznosio bi 193,70 € (u odnosu na trenutni iznos čija je aritmetička sredina 530,00 €). Premija osiguranja predstavlja iznos dobiven umnoškom premijske stope i prijavljenog osiguranog prometa, a premijska se stopa utvrđuje po jednom ugovoru o osiguranju na temelju specifičnosti portfelja klijenta (ukupni godišnji promet – domaći, izvojni, godišnji promet na otvoreno, iskustvo u upravljanju kreditnim rizicima, postojanje ranije suradnje s kupcima, iskustva u naplati potraživanja, koliki se dio portfelja daje u osiguranje, broj kupaca,

11 Trenutno stanje u osiguranju od odgovornosti odvjetnika sličije je naravi. Na sjednici Upravnog odbora Hrvatske odvjetničke komore održanoj 15. listopada 2022. donesena je odluka da HOK sukladno odredbi članka 44. stavka 5. Zakona o odvjetništvu preuzima osiguranje od odgovornosti svih odvjetnika u Republici Hrvatskoj donošenjem odluke o ugovaranju kolektivnog osiguranja od odgovornosti za štetu koju bi svaki od odvjetnika u Republici Hrvatskoj mogao počinuti trećima obavljanjem odvjetništva, i to s Wiener osiguranjem, Vienna Insurance Group d.d. kao osigurateljem, a premija je ugovorena u mjesečnom iznosu od 10,00 €. (<https://www.hok-cba.hr/>, pristup izvršen 24. 11. 2022. godine).

12 Na taj bi se način postupak osiguranja odvjetnika i javnih bilježnika znatno pojednostavio tako što bi Komora kao član društva plaćala jedan doprinos, a plaćene iznose alikvotno nadoknađuju članovi Komore.

13 Stoga bi članstvo u društvu za uzajamno osiguranje bilo u suglasju s odredbom čl. 13. ZJB kako javni bilježnik ne smije biti član bilo kojega tijela (odnosno organa) pravne osobe koje obavlja gospodarsku djelatnost, u slučaju kada bi se spomenuto društvo uredilo na način da odvjetnici / javni bilježnici, a ne odgovarajuće Komore, budu članovi istoga.

14 Grafikon izradila autorica na temelju podataka preuzetih iz: Statistički podatci o osiguranju prema rizicima unutar vrste osiguranja za razdoblje od 1. siječnja 2019. godine do 31. prosinca 2019. godine – <https://www.hanfa.hr/media/4940/statistika-osiguranja-2019.xlsx> (6. 11. 2022. godine) uporabom fiksnog tečaja konverzije eura, 1 euro = 7,53450 kn.

zemlje kupaca, gospodarski sektor).¹⁵ Bez kompleksnijeg ulaganja u meritum ove razlike, možemo sagledati najčešći posao javnih bilježnika – legalizaciju, odnosno ovjeru potpisa koja je potrebna za valjanost mnogih pravnih poslova te iz toga zaključiti kako je broj njihovih stranaka (a potencijalno i ukupni godišnji prihod) veći nego broj stranaka odvjetnika i stoga se pojavljuje i razlika u premiji. Razliku u likvidiranoj šteti (358.470,50 € u odnosu na 58.691,35 €) također možemo potražiti u naravi i (ne)spornosti pravnih stvari u kojima postupaju.

Podatci iz grafikona 1. primarno ukazuju na financijsku isplativost koju bi osnivanje društava za uzajamno osiguranje imalo na odvjetničku i javnobilježničku službu u kontekstu osiguranja od odgovornosti. No to nije jedina potencijalna prednost osnivanja ovoga oblika društva. Načelo uzajamnoga osiguranja rezultiralo bi i drugim dalekosežnim benefitima za odvjetnike i javne bilježnike, kao što su disperzija rizika, lakše ostvarivanje prava prilikom realizacije isplate osigurnine ili nekog drugog načina saniranja odgovornosti nakon nastanka osiguranog slučaja, veći stupanj zaštite onih s manjim kapacitetom predmeta, a shodno tomu i trećih osoba, ukidanje premije i, umjesto nje, alikvotna uplata temeljnog kapitala određena primjenom jednakih uvjeta i mjerila¹⁶ te jačanje odvjetničke i javnobilježničke službe. Nadalje, članovi društva¹⁷ društvom za uzajamno osiguranje stekli bi pravo na povrat sredstava uplaćenih na ime unosa sredstava u visini iznosa temeljnog kapitala, povrat sredstava na računu člana u slučaju prestanka društva, pravo na isplatu dobiti ostvarene u društvu te bi stekli upravljačka prava u skupštini društva (Barbić, 2020). Također, ne odgovaraju za obveze osobno, već imovinom društva (Korinek, 2016). Uslijed toga, financijski rizik članova društva za uzajamno osiguranje u osnovi nije veći od rizika osiguranika kod društva za osiguranje u pravnom obliku dioničkoga društva ili europskoga društva. Pravna teorija ističe kako „sudjelovanje članova” znači njihovo formalno opravdano sudjelovanje u procesu donošenja odluka u društvu za uzajamno

osiguranje te jedinstvena struktura sudjelovanja članova ne postoji i ne može se postići jedinstvenim zakonskim propisima, već samo fleksibilnim odredbama u statutima društava, stoga je potrebno osnivačima kao članovima dopustiti najveću moguću slobodu pri ugovaranju sadržaja (Farny, 1984). Sudjelovanje članova mora se ogledati u njihovoj zastupljenosti u glavnoj skupštini. Također, drugi kriterij trebala bi biti kvaliteta u vidu odluka koje članovi donesu, a treći operativnost i isplativost članstva. Ideja reciprociteta kod društva za uzajamno osiguranje omogućava modernizaciju odvjetničke i javnobilježničke službe i njihovu značajniju neovisnost koja je relevantna u oba smjera, poglavito u javnobilježničkoj službi koja u samoj svojoj definiciji sadrži upravo pojmove samostalnosti i neovisnosti.¹⁸

Postavlja se i pitanje mogućnosti ugovaranja ugovora o osiguranju s društvima inozemnoga sjedišta. Ugovor o funkcioniranju Europske unije u člancima 56. do 62. regulira slobodu pružanja usluga i poslovnog nastana, kao jedne od katalizatora uspostave unutarnjeg tržišta EU. Posljedično je i društvima za osiguranje iz drugih država članica dopušteno pružati usluge osiguranja (i usluge reosiguranja) na području Republike Hrvatske te se na njih primjenjuju odredbe zakonskih i podzakonskih propisa Republike Hrvatske koji se odnose na obvezna osiguranja, pa tako i na osiguranje od odgovornosti odvjetnika i javnih bilježnika (čl. 77. st. 1. t. 1. Zakona o osiguranju). Za razliku od društava za osiguranje sa sjedištem u Republici Hrvatskoj, društva koja imaju sjedište u drugoj državi članici Europske unije neće biti dužna ishoditi odobrenje HANFA-e za obavljanje poslova osiguranja, budući da je u Zakon o osiguranju implementirano načelo uzajamnog priznavanja i povjerenja između država članica.¹⁹

15 Izračun prema mrežnoj stranici Hrvatskog kreditnog osiguranja d.d., <https://www.hkosig.hr/> (6. 11. 2022. godine).

16 Članovi mogu birati način uplate doprinosa – sustav predujma, koji se procjenjuje i plaća unaprijed. Trebaju biti dimenzionirani na takav način da je vjerojatno da će biti dostatni. Ako prethodni doprinosi nisu dostatni, potrebno je izvršiti dodatna plaćanja ili smanjiti naknade iz osiguranja ili obje mjere moraju biti kombinirane. Drugi sustav, *pay-as-you-go*, također služi za pokrivanje troškova. U ovom slučaju pokriva se potrebno samo nakon što se pojavi potreba. Članovi koji su istupili ili su se pridružili tijekom financijske godine također moraju doprinijeti dodatnim plaćanjima (Maiberg, 2019).

17 Članovi društva mogli bi biti, ovisno o statutarnom uređenju, ili odvjetnici, odvjetnička društva i javni bilježnici ili Hrvatska odvjetnička komora, odnosno Hrvatska javnobilježnička komora.

18 S gledišta neovisnosti odvjetničke i javnobilježničke službe, potrebno bi također bilo ostaviti odvjetnicima i javnim bilježnicima na dispoziciju i druge načine kojima bi se osigurali od profesionalne odgovornosti, pa tako i sklapanja konvencionalnog ugovora o osiguranju s jednim od osiguratelja.

19 Potrebno je da društvo za osiguranje sa sjedištem u drugoj državi članici, ako namjerava prvi put obavljati djelatnost osiguranja od odgovornosti odvjetnika, notificira HANFA-u o tome te da nadzorno tijelo društva za osiguranje iz druge države članice putem podružnice dostavi HANFA-i podatke propisane Zakonom o osiguranju, (čl. 66. st. 2. Zakona o osiguranju) uz potvrdu da društvo za osiguranje iz druge države članice pokriva potrebni solventni kapital i minimalni potrebni kapital na temelju odredbi Zakona o osiguranju (čl. 66. st. 3. Zakona o osiguranju).

Također je moguće da društvo za osiguranje sa sjedištem u Švicarskoj Konfederaciji obavlja poslove osiguranja od odgovornosti odvjetnika, budući da oni pripadaju skupini neživotnog osiguranja, i to samo preko podružnice osnovane u Republici Hrvatskoj uz prethodno odobrenje HANFA-e (čl. 85. st. 1. Zakona o osiguranju). Društvo za osiguranje iz treće države, odnosno takvo društvo koje ima sjedište izvan Republike Hrvatske ili druge države članice Europske unije (čl. 3. st. 1. t. 4. Zakona o osiguranju), može obavljati poslove osiguranja od odgovornosti odvjetnika ako ima prethodno odobrenje HANFA-e za obavljanje tih poslova

2.3. Osiguranik

Uvodne odredbe Uvjeta OO i JB komplementarne su te definiraju osiguranika kao pravnu ili fizičku osobu koja obavlja odvjetničku, odnosno javnobilježničku službu i kojoj pripadaju prava iz sklopljenog ugovora o osiguranju. Tako se ugovor o osiguranju od odgovornosti i sklapa sa svrhom da se upravo osiguraniku pruži sigurnost da neće pretrpjeti imovinsku štetu u slučaju postojanja njegove odgovornosti koja je pokrivena osiguranjem (Pavić, 2009). Za njega je karakteristično da sklapa ugovor o osiguranju u svoje ime i za svoj račun, za razliku od korisnika osiguranja (beneficijara) koji uopće ne sudjeluje u sklapanju ugovora (Belanić, 2010). Odvjetnik koji službu obavlja samostalno te odvjetnici u zajedničkom odvjetničkom uredu kumulativno ispunjavaju oba uvjeta potrebna za osobu osiguranika – budući da se radi o fizičkim osobama koje obavljaju odvjetničku službu. Glede odvjetničkog društva, zastupljeni su i stavovi kako ono ne može biti osiguranikom, već samo ugovarateljem osiguranja jer je dužno sklopiti ugovor o osiguranju od odgovornosti za račun odvjetnika članova društva i odvjetnika zaposlenika (Belanić, 2010). Međutim, budući da je riječ o pravnoj osobi koja obavlja odvjetničku službu, smatramo da ne postoje nikakve zapreke da se njega smatra osiguranikom, a isto i proizlazi iz same definicije osiguranika.²⁰ Taj je stav u skladu s njemačkim jurisprudencijskim objašnjenjem položaja osiguranika pravne osobe, u kojem slučaju osiguranje postoji isključivo za tu osobu; zastupnici po zakonu osiguranika suosiguranici su samo uz odgovarajuću ugovornu regulativu (Kuwert, 1992).

Uvjeti JB samo su proširili popis na zamjenike i vršitelje dužnosti (čl. 14. Uvjeta JB) za koje zapravo nije ni nužno da izričito zakonskom odredbom budu uključeni u obvezne osiguranike kod ugovora o osiguranju od odgovornosti javnih bilježnika jer oni *de facto* i imaju položaj javnog

putem podružnice (čl. 78. st. 1. Zakona o osiguranju), uz zabranu da ovo društvo istodobno obavlja poslove životnog i neživotnog osiguranja preko iste podružnice osnovane u Republici Hrvatskoj (čl. 82. Zakona o osiguranju). Radi obavljanja poslova osiguranja od odgovornosti, društva za osiguranje sa sjedištem u državama članicama, trećim državama ili Švicarskoj Konfederaciji, na temelju odgovarajućih odredbi Zakona o osiguranju, ne bi smjela biti klasificirana kao mala društva za osiguranje.

20 Nadalje, ZO izričito propisuje kako ugovore o osiguranju za odvjetničko društvo osnovano kao društvo s ograničenom odgovornošću i za odvjetnike koji rade u društvu zaključuje društvo, iz čega bi proizlazio položaj odvjetničkog društva osnovanoga u ovome obliku kao osiguranika. Kod odvjetničkog društva osnovanoga kao javnog trgovačkoga društva situacija je nešto drukčija. Naime, ZO propisuje kako se ugovor sklapa za odvjetnike članove javnog trgovačkog društva i za odvjetnike koji rade u društvu, dakle ne sklapa se za društvo kao osiguranika. Može se pretpostaviti kako ishodište ove zakonske odredbe proizlazi iz položaja javnog trgovačkog društva kao društva osoba te odgovornosti članova društava osoba za obveze.

bilježnika te se na njih odnose i sve odgovarajuće odredbe.

2.4. Treće osobe u osiguranju

U korelaciji s njegovom sve većom rasprostranjenosti, došlo je i do promjene u pogledu uloge i funkcije osiguranja od odgovornosti: dok je u početku zaštita osiguranika bila apsolutni fokus (Franck, 2014), oštećenik je sve više preuzimao primat. Suvremena zakonodavstva postavljaju pravni položaj treće osobe / oštećenika u odnosu na osiguratelja kao autonoman i neovisan u odnosu na pravni položaj osiguranika prema osiguratelju jer on taj položaj stječe izravno na temelju zakona u trenutku nastanka štete, a ne na temelju ugovora.²¹ Stoga je oštećeniku omogućeno pravo na izravnu tužbu općeprihvaćenu u suvremenim zakonodavstvima, tzv. *actio directa*, odnosno *Direktanspruch*, koja označava procesnoppravnu ovlast u formi neposredne tužbe kojom se pokreće parnični postupak protiv osiguratelja (Johannsen, 2013). Treća osoba / oštećenik na taj način dobiva *legitimitio ad processum* zbog solidarne odgovornosti osiguranika i osiguratelja, čime dolazi do značajnije sigurnosti naplate, simplifikacije postupka, djelotvornijeg ostvarivanja naknade te do lakše uspostave prijašnjega stanja – *restitutio in integrum* (Šulejić, 1967, Sokal, 1976). Potrebno je također naglasiti kako se ovo pravo na uspostavu prijašnjeg stanja ne izvodi iz samoga zakona, već ga je moguće predvidjeti uvjetima osiguranja ili ugovorom o osiguranju (Pavić, 2009). Iz navedenoga je razvidno kako treća osoba / oštećenik nije stranka ugovora o osiguranju, ali mu, unatoč tomu, pravo na izravnu tužbu pripada *ex lege* (čl. 965. ZOO).²² U svjetlu

21 Valja napomenuti da osiguranje od odgovornosti u pravnoteorijskom smislu nipošto nije ugovor u korist trećih osoba, odnosno oštećenika. Naprotiv, tim se osiguranjem osigurava interes osiguranika (Schweighäuser, 1950).

22 Za time ide i sudska praksa. Županijski sud u Rijeci u svojoj je odluci broj Gž 526/2020-2 od 28. 2. 2020. godine istaknuo kako u slučaju pogreške odvjetnika (koji je osiguran od profesionalne odgovornosti) u obavljanju svoje službe oštećenik, koji se ima pravo smatrati trećom osobom u odnosu na ugovor o osiguranju od profesionalne ugovorne odgovornosti, bez obzira na pravnu prirodu odnosa oštećenika s osiguranikom, ima pravo na *actio directa* u odnosu na ugovor o osiguranju od odgovornosti protiv tuženika. Oštećenik nije stranka tog ugovora o osiguranju, ali kao osoba izvan ugovora ima pravo smatrati se trećom osobom, ako se radi o osiguranju profesionalne odgovornosti koje pokriva odgovornost osiguranika prema svim potencijalnim zahtjevima za naknadu štete proizašle iz obavljanja profesionalne djelatnosti. Za tu vrstu odgovornosti nije od posebnoga značaja radi li se o ugovornom ili izvanugovornom odnosu osiguranika i oštećenog. Upravo se i smisao osiguranja od odgovornosti sastoji u tome da osiguratelj štiti osiguranika s kojim je sklopio ugovor o osiguranju od zahtjeva za naknadu štete trećih osoba, a to je moguće jedino ako se na odnos između osiguratelja i treće osobe primjenjuju istovjetna pravila o odgovornosti za štetu. Može se zaključiti kako ugovor o osiguranju od profesionalne odgovornosti odvjetnika nije istovremeno i ugovor u korist treće osobe (oštećenika), budući da isplata naknade štete oštećeniku ne proizlazi iz ugovora o osiguranju, već iz same štetne radnje odvjetnika.

dosad navedenoga, problematična je i odredba čl. 13. st. 3. Uvjeta OO kojom je propisano kako će se osiguranik morati usuglasiti s naknadom štete u slučaju *actio directa*. Budući da se radi o koliziji s izričitom zakonskom odredbom koja dopušta ovaj institut bez intervencije osiguranika, riječ je o ništetnoj odredbi uvjeta koja ugrožava postizanje svrhe samih uvjeta (čl. 296. ZOO).

Uvjeti JB također determiniraju treće osobe susljedno Uvjetima OO; treća je osoba oštećenik kojem javni bilježnik prouzroči štetu obavljanjem svoje službe (čl. 14. st. 1. Uvjeta JB).

3. Ostali aspekti ugovora o osiguranju

3.1. Predmet osiguranja

Predmet osiguranja u ugovoru o osiguranju od odgovornosti odvjetnika odgovornost je osiguranika za štete koje u obavljanju svoje službe počini trećim osobama (čl. 14. Uvjeta OO). Suženo možemo definirati predmet osiguranja na način da njime ne smatramo samu odgovornost osiguranika (odvjetnika ili odvjetničkog društva) za štetu, već obvezu osiguranika (kao štetnika) da oštećeniku naknadi štetu prouzrokovanu štetnom radnjom, i to prema pravilima obveznoga prava (Pavić, 2009). Iz naravi ugovora o osiguranju od odgovornosti odvjetnika proizlazi da predmet osiguranja može biti svaki oblik građanske odgovornosti (Matić, 2017), što podrazumijeva subjektivnu (kulpoznu) odgovornost za štetu²³, objektivnu (kauza-*in*) odgovornost²⁴, izvanugovornu (delikt-*in*) odgovornost (*ex delictu*)²⁵, predugovornu odgovornost²⁶, ugovornu (kontraktnu) odgovornost

(*ex contractu*)²⁷ te privatnu odgovornost odvjetnika izvan obavljanja službe, ali samo ako je to posebno ugovoreno (Bijelić, 2002). Kaznena odgovornost nikako ne može biti predmet osiguranja jer je riječ o takvu obliku odgovornosti koji je usko vezan uz osobu počinitelja kaznenog djela pa se shodno tomu ne može prenijeti na drugu osobu, a tako ni na osiguranje (Čurković, 2015).

Narav ugovora o osiguranju od odgovornosti javnih bilježnika ne isključuje da predmet osiguranja bude svaki oblik građanske odgovornosti, dakle istovjetni oblici kao i u odvjetnika.²⁸

3.2. Osigurani slučaj

Osigurani slučaj u užem smislu možemo definirati kao svaki pojedinačno određeni propušteni oblik pravne zaštite ili pogreške pri obavljanju odvjetničke ili javnobilježničke službe koje trećima prouzrokuju štetu (Čurković, 2015), a u širem kao događaj pri čijem se nastanku utvrđuje primarna obveza osiguratelja na isplatu naknade (Bene, 1928).²⁹ Rizik u osiguranju od odgovornosti odvjetnika predstavlja upravo sam nastanak odgovornosti.³⁰ Zastupljena su različita tumačenja u vezi s nastankom osiguranoga slučaja u osiguranju od odgovornosti (Šulejić, 1984). Jedna struja stava je kako je nastup osiguranog slučaja povezan s tužbom oštećenika i da prethodno osigurani slučaj (a s njime i odgovornost osiguratelja za isplatu štete) ne nastaje, što bi predstavljalo teoriju odštetnog zahtjeva treće osobe – Claims Made Theory (Čurković, 2015). Drugo tumačenje drži kako je osigurani slučaj nastao štetnim događajem, što bi izravno i proizlazilo iz čl. 964. st. 1. ZOO koji

23 Subjektivna je odgovornost u hrvatskom pravu pravilo (čl. 1045. st. 1. ZOO) jer je onaj tko drugome prouzroči štetu dužan istu naknaditi ako ne dokaže da je nastala bez njegove krivnje (*culpa*), unutar koje razlikujemo subjektivnu odgovornost kod koje se krivnja presumira i subjektivnu odgovornost kod koje se krivnja dokazuje, kao najblaže vrste odgovornosti (Bukovac Puvača, M., 2009).

24 Stupnjevano od najstrožeg do najblažeg oblika – objektivna odgovornost bez mogućnosti egzoneracije, objektivna odgovornost s klasičnim egzoneracijskim razlozima te objektivna odgovornost sa širim spektrom egzoneracijskih razloga (Bukovac Puvača, M., 2009).

25 Ova odgovornost prouzročena je povredom obveznopravnog odnosa imovinskopravnim ili građanskopravnim deliktom (engl. *third party liability*). U hrvatskom pravu ne postoje zakonske zapreke da se ustanovi i izvanugovorna odgovornost odvjetnika, no o tome sudska praksa još nije zauzela jedinstven stav. Deliktna odgovornost, odnosno dužnost naknade štete uslijed iste, proizlazi izravno iz zakona. U pravnoj literaturi navodi se kako u inozemnim pravnim sustavima, koji su ranije odvjetničku odgovornost tretirali isključivo kao ugovornu odgovornost, u novije vrijeme probija shvaćanje o ekspanziji odvjetničke odgovornosti i na deliktnu odgovornost unutar odvjetničke službe (Petrić, S., 2002).

26 Jedna strana uzrokuje drugoj štetu vodeći pregovore bez namjere da sklopi ugovor ili odustajanjem od te namjere bez osnovanog razloga. Odvjetnik bi mogao počinuti štetu trećem na način da pregovara o zastupanju s budućom strankom te ipak odluči da stranku neće zastupati netom prije poduzimanja neodgodive pravne radnje (Klarić, P., Vedriš, M., 2014).

27 Nastaje u trenutku kad je šteta nanosena povredom određene ugovorne obveze (engl. *contractual liability*), što u odvjetničkoj službi može biti učestala pojava budući da sudska praksa proučava odvjetničku punomoć kao ugovor o nalogu. – Vrhovni sud, Rev-3677/99 od 17. 5. 2000. godine, Vrhovni sud, Rev-749/05 od 5. 7. 2007. godine, Vrhovni sud, Rev-1541/11 od 8. 1. 2014. godine, Županijski sud u Zagrebu, Gž-2254/15 od 23. 2. 2016. godine.

28 Interesantno je spomenuti pravno shvaćanje zastupljeno u talijanskoj jurisprudenciji kako odvjetnik ni javni bilježnik neće odgovarati za činjenicu nepostizanja prejudiciranoga „rezultata“. U tom pogledu postoji profilirana razlika između obveza uporabe valjanih sredstava i pažnje dobrog gospodarstvenika s jedne strane te obveze postizanja samoga „rezultata“. Sve iz razloga što procjena rezultata u izvršenju posla povjerenoga od stranke ne mora nužno biti ista stvarnom ili planiranom postizanju cilja, a koja su u određenim slučajevima izvan domene ovlasti odvjetnika, odnosno javnih bilježnika (Alpa, 1993).

29 Povijesni teoretičari prava osiguranja argumentiraju ključni aspekt opravdanosti osiguranoga slučaja, odnosno definiraju ga kao događaj pri čijem nastanku obveza osiguratelja na plaćanje postaje opravdana, ali samo ako je tim događajem nastala šteta (Bene, 1928).

30 Postoji i shvaćanje kako osigurani slučaj u osiguranju od odgovornosti odvjetnika i javnih bilježnika zapravo predstavlja postupanje protivno propisima, s čime se ne možemo složiti. Više: Gesetzentwurf der Bundesregierung, Entwurf eines Gesetzes zur Reform des Versicherungsvertragsrechts, Drucksache 16/3945, 2006., str. 85. (<https://dserver.bundestag.de/btd/16/039/1603945.pdf>, pristup 30. 11. 2022.).

propisuje da u slučaju osiguranja od odgovornosti osiguratelj odgovara za štetu nastalu osiguranim slučajem samo ako treća osoba – oštećenik – zahtijeva njezinu naknadu, dakle osigurani slučaj već je nastao samim događajem, a osiguratelj odgovara samo ako treći zahtijeva naknadu štete. Osim toga, ova je teorija u skladu s doktrinarnom konstrukcijom osiguranja od odgovornosti, jer se nastanak tražbine, a time i osiguranog slučaja, podudara s konkretnim štetnim događajem (Von Hoyningen-Huene, 1989) te se oslanja na teoriju štetnog događaja – *Occurrence Theory* – koja sugerira kako osigurani događaj nastaje kada se šteta dogodi, bez obzira na to je li to prva pojava štete ili njezin nastavak.³¹ Djelatnosti kompatibilne s odvjetničkom službom također bi morale biti uključene u opseg pokrića, kao što je rad stečajnoga upravitelja ili miritelja (Riechert, 2018).

Uvjetima OO određena je i najniža osigurana svota koja za svakog odvjetnika koji obavlja svoju službu samostalno, za svakog odvjetnika u zajedničkom odvjetničkom uredu ili u odvjetničkom društvu mora iznositi (neusklađeno sa službenom valutom, eurom) 800.000,00 kuna po osiguranom slučaju bez ograničenja broja slučajeva. Iznos minimalne osigurane svote od 800.000,00 kuna u suglasju je s minimalnim standardima za osiguranje od odgovornosti koji su usvojeni tijekom plenarne sjednice Vijeća odvjetničkih komora Europe (*Le Conseil des barreaux européens*, CCBE) u Frankfurtu 26. i 27. studenoga 2005. godine. Ti se standardi primjenjuju na odvjetnike unutar Europske unije i Europskog gospodarskog prostora na nacionalnoj i prekograničnoj razini. Standardi predviđaju obvezu svakog odvjetnika da bude osiguran od profesionalne odgovornosti na najniži iznos od 100.000,00 €, s ukupnim godišnjim iznosom od 200.000,00 €. Minimalni standardi pritom ne smiju ometati primjenu viših standarda koji bi već mogli postojati u nekim državama članicama (CCBE INFO, 2015).

Uvjeti JB pobliže opisuju koji su to slučajevi u

31 U prilog ovoj teoriji ide niz propisanih posljedica nastanka osiguranog slučaja koje se odnose na obveze osiguratelja, ugovaratelja osiguranja i osiguranika, kao i na prava trećih osoba – oštećenika; osiguratelj je dužan pružiti trećoj osobi pravnu zaštitu, naknadu štete i naknadu troškova postupka (čl. 9. Uvjeta OO), ugovaratelj osiguranja dužan je prijaviti štetu u roku od 3 dana od nastanka osiguranog slučaja ili dana saznanja za štetu (čl. 21. st. 1. Uvjeta OO) te na taj način pružiti osiguratelju sve podatke relevantne za utvrđivanje uzroka, obujma i visine štete, osiguranik je obavezan izvijestiti osiguratelja o zahtjevu za naknadu štete upućenom putem suda, stavljanju u pritvor, provođenju izviđaja, podizanju optužnice, donošenju odluke o kaznenom postupku, o postupku za osiguranje dokaza uz druge obveze iz Uvjeta (čl. 21. st. 2. i 3. Uvjeta OO), treća osoba ima pravo na neposredan zahtjev – *actio directa* (čl. 13. Uvjeta OO), osiguratelj će o istome izvijestiti osiguranika i pozvati ga da mu pruži sve potrebne podatke, a osiguranik će poduzeti mjere radi zaštite interesa.

kojima se trećim osobama može prouzročiti šteta, a dio su javnobilježničke službe: službeno sastavljanje i izdavanje javnih isprava o pravnim poslovima, izjavama i činjenicama na kojima se utemeljuju prava (regulacijsko-certifikacijska funkcija), službeno ovjeravanje privatnih isprava (legalizacijska funkcija), primanje na čuvanje isprava, novca i predmeta od vrijednosti radi predaje (depozitna funkcija), obavljanje postupaka po nalogu sudova i drugih tijela (komesarijalna funkcija) te obavljanje drugih poslova određenih zakonom (čl. 16. Uvjeta JB).³² Obveza osiguratelja počinje sklapanjem ugovora o osiguranju (čl. 1. Uvjeti JB), a prestaje u trenutku kada prestane obveza javnog bilježnika na naknadu štete u skladu s propisima građanskog prava. Što znači da (*per analogium* odvjetničkoj službi), ako je osigurani slučaj nastupio, a zatim je isteklo vrijeme na koje je ugovor o osiguranju sklopljen, osiguratelj ima obvezu isplatiti naknadu sve dok traje obveza javnog bilježnika na naknadu štete.

S navedenim u vezi, precizna definicija granica osiguranog slučaja može se pokazati teškom jer se radi o profesionalnoj odgovornosti, dok se u klauzulama definiranja rizika govori o građanskopravnoj odgovornosti koja se pripisuje osiguraniku: čini se da pokriće stoga uključuje, umjesto profesionalne djelatnosti, sve radnje povezane sa službom koju obavlja osiguranik.

3.3. Isključenje iz pokrića

Isključenje iz pokrića označava takvu manifestaciju položaja osiguratelja prilikom kojega on neće odgovarati za pojedine štete koje bi mogle nastati i u tim slučajevima neće postojati njegova obveza da nadoknadi štetu (Jurić, Belanić, 2018). S jedne strane, prirodna je briga ugovaratelja osiguranja da osigura što potpunije pokriće za sve rizike osiguranika, dok s druge strane osiguratelj ne može ponuditi pokriće bez ikakvih ograničenja. Dakle, moraju postojati određena isključenja, od kojih su opća isključenja propisana ZOO-om, a obuhvaćaju izazivanje osiguranog slučaja namjerom ili prijevarom od strane ugovaratelja osiguranja, osiguranika ili korisnika osiguranja. U tome slučaju

32 Druge poslove Uvjeti JB označavaju kao popis i pečačenje ostavinske imovine i stečajne mase, procjenu i javnu prodaju pokretnina i nekretnina u izvanparničnom postupku, provedbu rasprave u razdiobi prodajne cijene u izvršnom postupku, sastavljanje i procjenu računa koje su položili skrbnici ili upravitelji većih imovina te sve ostale poslove koji mu se po posebnim propisima mogu povjeriti (čl. 17. Uvjeta JB u skladu s čl. 157. ZJB). Ovaj popis poslova nije konačan te bismo u obavljanje drugih nespomenutih službenih radnji mogli uključiti i poslove koje pripadaju pod izvorne javnobilježničke kompetencije, a i supsidijarne poslove koji se pojavljuju kao popratne radnje, pa tako i priopćenje izvjava (čl. 83. ZJB), protest mjenica (čl. 91. ZJB), povjerene ostavinske (čl. 176. Zakona o nasljeđivanju) i ovršne postupke (čl. 39. a Ovršnog zakona) te druge radnje slijedom kojih može nastupiti šteta.

osiguratelj nije obavezan ni na kakva davanja, dok suprotna ugovorna odredba nema pravnoga učinka (čl. 944. ZOO).

Unutar instituta osiguranja od odgovornosti odvjetnika razlikujemo i posebna isključenja iz pokrića, koja se odnose upravo na odvjetničku službu. U njih ubrajamo odštetne zahtjeve za smrt ili tjelesne povrede osoba i za oštećenje, uništenje ili nestanak stvari, kao i krađe stvari trećih osoba, zbog ugovorenoga proširenja odgovornosti osiguranika i na slučajeve kad po zakonu ne odgovara, za štete prouzročene posredno ili neposredno ratnim i političkim rizicima bez obzira na objavu rata, zbog neodržavanja ugovorenih rokova, ako je za to odgovorna ona stranka koju odvjetnik zastupa, zbog prekoračenja ovlaštenja po punomoći, zbog uskrate pravne pomoći iz razloga koje propisuje ZO, Statut HOK-a i Kodeks odvjetničke etike, zbog namjere, grube nepažnje i prevare ugovaratelja osiguranja ili osiguranika, u svim slučajevima u kojima se ne može utvrditi odgovornost ugovaratelja osiguranja ili osiguranika u smislu ZO te ovih Uvjeta, nastalih po proteku 30 dana nakon otkaza punomoći, a ne radi se o slučajevima uskrate pravne pomoći u smislu ZO-a, za štetu na stvarima i osobama uslijed zagađivanja tla i vode (čl. 24. Uvjeta OO). Kako je člankom 944. ZOO-a izričito propisano da osiguratelj neće biti obavezan ni na kakva davanja u slučaju da ugovaratelj osiguranja ili osiguranik izazove osigurani slučaj namjerno ili prijevarom, pa je ta odredba kogentne naravi, u potpunosti je opravdano isključenje iz pokrića uslijed namjere, grube nepažnje i prevare ugovaratelja osiguranja ili osiguranika. Nadalje, glede šteta nastalih uslijed odvjetnikova prekoračenja punomoći, postavlja se pitanje koji je ratio toga isključenja iz pokrića, i to kod radnji poduzetih od strane odvjetnika, a koje pogoduju stranci. Pokrivanje čiste imovinske štete (odnosno šteta nastalih bez oštećenja ili uništenja stvari te bez ozljede ili smrti neke osobe) kod ugovora o osiguranju od odgovornosti odvjetnika, po samoj njihovoj naravi, čini osnovni rizik (Andrijašević, Račić Žilbar, 1997). Prema izglednosti događaja, smrt, tjelesna povreda, oštećenje, uništenje ili nestanak stvari ni ne bi mogli doći u obzir prilikom uobičajenog obavljanja odvjetničke djelatnosti.³³ Stoga je i justificirano isključivanje iz pokrića navedenih šteta Uvjetima OO.

U čl. 26. Uvjeta JB nalazi se popis rizika na koje se osiguranje od odgovornosti javnih bilježnika ne odnosi: odštetni zahtjevi za smrt ili tjelesnu povredu osoba i za oštećenje, uništenje ili nestanak stvari, uključujući i krađu stvari trećih osoba (pokriva se samo čista imovinska šteta – Čurković, 2015) zbog

ugovorenog proširenja odgovornosti osiguranika i na slučajeve kad po zakonu ne odgovara, štete prouzročene neposredno ili posredno ratnim i političkim rizicima, bez obzira na objavu rata, štete nastale uslijed neodržavanja ugovorenih rokova, ako je za to odgovorna stranka čiji je javni bilježnik nepristran povjerenik ili zastupnik, u slučaju zastupanja stranaka suprotno odredbama ZJB, zbog uskrate službenih radnji iz razloga propisanih zakonom, štete nastale po proteku određenog roka, za troškove nadomještanja spisa i knjiga koji su nestali u postupku s javnobilježničkim spisima nakon upražnjavanja javnobilježničkog mjesta, u svim slučajevima u kojima se ne može utvrditi odgovornost ugovaratelja osiguranja u smislu ZJB, ZTD, podzakonskih akata te Uvjeta JB, za štetu na stvarima i osobama zbog onečišćenja tla i vode te zbog pogrešaka u obračunu i primjeni javnobilježničke tarife. Budući da je riječ o obveznom osiguranju od odgovornosti, možemo reći da su određeni rizici potpuno neopravdano isključeni. Primjerice, pogreške u obračunu i primjeni javnobilježničke tarife mogu se dogoditi zbog *culpe levis* te u odnosu na druge potencijalne greške nisu toliko značajne da bi se isključile. Primjerenije i opravdanije bilo bi u kontekstu tarife iz pokrića isključiti povrede vezane uz tarifu koje predstavljaju stegovni prijestup; ako protivno javnobilježničkoj tarifi javni bilježnik zaračunava i traži veću nagradu te ako uz obećanje da će sniziti nagradu preko posrednika ili na drugi nedoličan način traži stranke (čl. 145. st. 3. t. 5. i 6. ZJB). Također je s aspekta naravi službe problematično isključenje iz osiguranja rizika oštećenja, uništenja ili nestanka stvari. Javni je bilježnik dužan preuzeti na čuvanje gotov novac, mjenice, čekove, obveznice i druge vrijednosne papire i dragocjenosti predane mu u povodu sastavljanja javnobilježničkog akta kako bi ih izručio određenoj osobi ili položio kod vlasti (čl. 110. st. 1. ZJB). Ako dode do slučajne propasti stvari, osiguratelj ne bi morao nadoknaditi štetu, već bi istu morao nadoknaditi javni bilježnik bez obzira na razlog oštećenja, uništenja ili nestanka. Vezano uz zastupanje, javni je bilježnik prema izričitoj zakonskoj odredbi ovlašten zastupati stranke samo u nespornim stvarima pred sudovima i drugim javnim tijelima ako su te stvari u neposrednoj vezi s kojom njegovom ispravom (čl. 4. st. 1. ZJB). Ta definicija iznimno sužava dopuštenost javnobilježničkog zastupanja na nesporne izvanparnične predmete poput registarskih stvari (prilikom osnivanja, promjena i prestanka u trgovačkim društvima, ustanovama i zadrugama) i zemljišnoknjižnih stvari. Međutim, bilo bi svrsishodno da se ne isključuje rizik zastupanja stranaka suprotno odredbama ZJB budući da je u određenim situacijama teško razgraničiti nesporni (izvanparnični) od spornog (parničnog) postupka

³³ S druge strane, kod javnobilježničke bi službe čak i moglo doći do oštećenja, uništenja ili nestanka stvari, opširnije *infra*.

te je pravna teorija stava kako heterogena struktura nespornog postupka otežava postaviti pozitivnu definiciju istoga (Dika, 2004).

Zaključne napomene

Osiguranja od odgovornosti odvjetnika i javnih bilježnika u Hrvatskoj klasificiraju se u skupinu obveznih osiguranja te su međusobno na visokoj razini korelacije. Uvjeti osiguranja koji se odnose na odvjetničku i javnobilježničku službu u odnosu su harmonije, a razlike između njih većinom proizlaze iz naravi službi i njihovih kompetencija. Istovjetne su pravne prirode (radi se o autonomnom izvoru prava osiguranja) te su ih donijeli osiguratelji u Republici Hrvatskoj, u dogovoru s Ministarstvom pravosuđa i Komorom.

Zbog fundamentalnih razlika u ustrojstvu (odvjetničko društvo pravna je osoba i ne postoji njegov pandan u javnom bilježništvu) i nadležnosti (odvjetnici pružaju pravnu pomoć, a javni bilježnici nepristrani su povjerenici stranaka), i u osiguranjima od profesionalne odgovornosti pojavile su se određene razlike. Najveće se očituju u aspektima poslova koje obuhvaća odvjetnička i javnobilježnička služba. Osigurani slučajevi predstavljaju najveći razlikovni element ovih osiguranja. U oba se slučaja radi o propustu počinjenom u obavljanju službe. U obujmu u kojem se razlikuju nadležnosti odvjetnika i javnih bilježnika, dolazi i do razlike u osiguranim slučajevima.

Osim zakonske obveze sklapanja ugovora o osiguranju s osigurateljem u Republici Hrvatskoj, odvjetnicima i javnim bilježnicima u interesu je sklopiti ugovor o osiguranju poradi minimaliziranja financijskih, pravnih i drugih rizika prilikom obavljanja radnji za stranke. Osiguranje od odgovornosti utoliko je bitnije zbog propisa koji ostavljaju vrlo malo razloga za uskratu pružanja pravne pomoći odvjetnika, odnosno razloga za uskratu poduzimanja službene radnje javnih bilježnika. Kako je mahom riječ o osjetljivim pravnim pitanjima za koja je potrebna iznimna stručnost, a uzevši u obzir i potencijalnu količinu predmeta, postoji ozbiljna mogućnost da postupanjem odvjetnika i javnih bilježnika trećima nastupi šteta. Sklapanjem ugovora o osiguranju, odvjetnici i javni bilježnici štite i sebe od materijalnih utrošaka, kao i treće osobe kojima može nastati šteta jer se istim ugovorom omogućuje svojevrsna zaštita koju pruža financijski moćniji osiguratelj uz prijenos rizika odgovornosti.

Upravo zbog ograničenog broja razloga na temelju kojih se može uskratiti poduzimanje radnji, svrsishodno bi bilo izvršiti prilagodbu Uvjeta osiguranja tako da se uklone određeni

rizici isključenja iz pokrića. Rapidan razvoj elektrifikacije u hrvatskom pravosuđu vrlo je značajan u sferi odvjetništva i javnog bilježništva te određenim radnjama koje imaju značaj radnji učinjenih elektroničkim putem i koje pripadaju u nadležnost odvjetnika i javnih bilježnika može nastati šteta trećim osobama. Neophodna bi bila revizija uvjeta osiguranja sukladno tomu. Osiguranje od odgovornosti odvjetnika i javnih bilježnika i dalje treba razvijati u smjeru stvaranja optimalnoga sustava financijske i pravne sigurnosti koji može slijediti što odgovornije i učinkovitije ostvarivanje interesa osiguranika, osiguratelja, ali i trećih osoba, a sve kako ne bi došlo do promicanja negativnih društvenih vrijednosti osiguranja od odgovornosti koje štiti pojedinca od posljedica postupaka te time zatamljuje odvratajući učinak odgovornosti.

Također, s aspekta ekonomske učinkovitosti, sustav osiguranja od odgovornosti odvjetnika i javnih bilježnika potrebno je obogatiti dosad neiskorištenom zakonskom mogućnošću osnivanja društva za uzajamno osiguranje. Načelom reciprociteta koji je zastupljen u ovom pravnom obliku društva došlo bi do mnogih beneficija tih osiguranja od odgovornosti, a uz prikladnu implementaciju i do razvoja osiguranja u novom smjeru.

Summary: *Between the lawyer and the party and the notary public and the party there is a confidential relationship (intuitu personae), with only them authorized to personally perform a certain legal act, which they can refuse only under certain conditions. Due to the nature of the legal and notary services, the existing legislative obligation to conclude a liability insurance contract is understandable. The core of this article is a comparative legislative analysis of these two institutes, fragmentarily studied in the form of distinctive aspects of the two contracts: contracting parties, insured assets, insured events and excluded risks. Emphasis is placed on certain elements of these contracts in which there is room for legislative progress, primarily, the emphasis is placed on the formation of a mutual insurance company against the liability of lawyers and notaries public.*

Keywords: *insurance, lawyer, notary public, mutual insurance company*

Popis literature i izvora

Knjige, časopisi i zbornici radova:

- Alpa G. L'assurance de responsabilité civile du professionnel en droit italien. U: Revue internationale de droit comparé. Vol. 45 N°1, 1993.
- Andrijašević, S., Račić Žlibar, T. Rječnik osiguranja, Masmedia, Zagreb, 1997.
- Barbić, J. Pravo društava, Društva kapitala, knjiga druga, svezak II., Organizator, Zagreb, 2020.
- Belanić, L. Osiguranje od odgovornosti odvjetnika, Zb. Prav. fak. Rij. v. 31, br. 1, Suppl., 2010.
- Bene, F. A. Der Versicherungsfall im gesamten Versicherungsrecht; Der Begriff des Versicherungsfalles in der Seeversicherung, Berlin, Boston: De Gruyter, 1928.
- Bijelić, M. Osiguranje i reosiguranje, Tectus, Zagreb, 2002.
- Bukovac Puvača, M. Sive zone izvanugovorne odgovornosti – područja moguće primjene pravila o odgovornosti na temelju krivnje i objektivne odgovornosti za štetu, Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 30, br. 1, 2009.
- Ćurković, M. Osiguranje od izvanugovorne i ugovorne (profesionalne) odgovornosti, Inženjerski biro, Zagreb, 2015.
- Dika, M. Gradansko parnično procesno pravo, Narodne novine d.d., Zagreb, 2004.
- Farny, D. Die Mitwirkung der Mitglieder im Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit und ausgewählte Fragen der Unternehmenspolitik von Versicherungsvereinen auf Gegenseitigkeit. Zeitschrift Für Die Gesamte Versicherungswissenschaft, 73(3-4), 1984.
- Franck, G. Direktansprüche gegen den Haftpflichtversicherer im deutschen und skandinavischen Recht. Zeitschrift Für Die Gesamte Versicherungswissenschaft, 103(4), 2014.
- Hax, K. Grundlagen des Versicherungswesens, Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, 1964.
- Herrmannsdorfer, F. Die Versicherung in allgemeinen, u: Versicherungswesen. Enzyklopädie der Rechts- und Staatswissenschaft. Springer, Berlin, Heidelberg, 1928.
- Johannsen, R. Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz und Allgemeine Versicherungsbedingungen unter Einschluß des Versicherungsvermittlerrechts, Berlin, Boston: De Gruyter, 2013.
- Jurić, D., Belanić, L. Odgovornost za štetu zakonskog revizora i obveza osiguranja od odgovornosti za štetu, Zb. Prav. fak. Sveuč. u Rij., vol. 39, 2018.
- Keller, H. Handbuch Immobilienanlage Bewertung – Finanzierung – Steuern, Springer Fachmedien Wiesbaden, 2013.
- Klarić, P. Vedriš, M., Gradansko pravo, Narodne novine, 2014.
- Koenige, H., Petersen, A. "III. Versicherungsvereine auf Gegenseitigkeit". Gesetz über die privaten Versicherungsunternehmungen vom 12. Mai 1901: Textausgabe mit Anmerkungen und Sachregister, Berlin, Boston: De Gruyter, 2021.
- Korinek, S. Der österreichische Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit; in: Rechtliche Rahmenbedingungen für Versicherungsvereine auf Gegenseitigkeit, Hrsg. Bürkle, J., 2008.
- Korinek, S. Saria, G., Saria, S., Versicherungsaufsichtsgesetz VAG, Wien, 2016.
- Kuwert, J. Allgemeine Haftpflichtversicherung, Springer Fachmedien Wiesbaden, 1992.
- Maiberg, H. Der Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit. Gesellschaftsrecht, Berlin, Boston: Oldenbourg Wissenschaftsverlag, 2019.
- Matić, Z. Pravni i društveno-ekonomski aspekti osiguranja od odgovornosti, Zbornik PFZ, 67, (6), 2017.
- Pavić, D. Ugovorno pravo osiguranja, Komentar zakonskih odredbi, Tectus, 2009.
- Petrić, S. Temeljne pretpostavke gradanskopravne odgovornosti odvjetnika, Pravo i porezi, br. 12, 2002.
- Riechert, S. Risikobeschreibungen für die Vermögensschaden-Haftpflichtversicherung von Rechtsanwälten (einschließlich des Rechtsanwalts-Risikos von Anwaltsnotaren). Die Berufshaftpflichtversicherung der Rechtsanwälte: AVB-RSW, Berlin, Boston: De Gruyter, 2018.
- Rose, G., Glorius, C. Unternehmungsformen und -verbindungen Rechtsformen, Beteiligungsformen, Konzerne, Kooperationen, Umwandlungen, Verschmelzungen und Spaltungen in betriebswirtschaftlicher, rechtlicher und steuerlicher Sicht, Springer Fachmedien Wiesbaden, 1992.
- Schweighäuser, F. Fragen aus der

Haftpflichtversicherung, vol. 1950, no. 6, 1950.

- Sieg, K. Rechtspflichten des Versicherers. U: Allgemeines Versicherungsvertragsrecht. Schriftenreihe „Die Versicherung“. Gabler Verlag, Wiesbaden, 1988.

- Senger, R. § 1. Der Gegenstand der Haftpflichtversicherung, Die Stellung des geschädigten Dritten in der Haftpflichtversicherung, Berlin, Boston: De Gruyter, 1934.

- Sokal, V. Osiguranje u korist trećeg, Suвремена administracija, 1976.

- Šulejić, P. Osiguranje od građanske odgovornosti, Institut za usporedno pravo, 1984.

- Šulejić, P. Pravo osiguranja, Dosije, 1968.

- Von Hoyningen-Huene, G. Die Haftungseinschränkung – Rechtsfortbildung ohne Rechtsfortschritt: BB 1989.

- Wörner, R. Der Versicherungsverein aus Gegenseitigkeit nach dem Reichsgesetz über die privaten Versicherungsunternehmungen vom 12. Mai 1901, LZ, 1908.

Mrežni izvori:

- CCBE INFO, broj 11, 2005. godine, Représentant les avocats d'Europe Representing Europe's lawyers - https://www.ccbe.eu/NTCdocument/n_11_enpdf1_1180965138.pdf (6. 11. 2022.)

- Gesetzentwurf der Bundesregierung, Entwurf eines Gesetzes zur Reform des Versicherungsvertragsrechts, Drucksache 16/3945, 2006.- <https://dserver.bundestag.de/btd/16/039/1603945.pdf> (30. 11. 2022.)

- Hrvatsko kreditno osiguranje d.d., <https://www.hkosig.hr/> (6. 11. 2022.)

- Statistički podatci o osiguranju prema rizicima unutar vrste osiguranja za razdoblje od 1. siječnja 2019. godine do 31. prosinca 2019. godine <https://www.hanfa.hr/media/4940/statistika-osiguranja-2019.xlsx> (6. 11. 2022.)

Propisi Republike Hrvatske:

- Zakon o javnom bilježništvu („Narodne novine“, broj 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16 i 57/22).

- Zakon o obveznim odnosima („Narodne novine“, broj 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22 i 156/22).

- Zakon o odvjetništvu („Narodne novine“, broj 09/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11 i 126/21).

- Zakon o osiguranju („Narodne novine“, broj 30/15, 112/18, 63/20, 133/20 i 151/22).

Inozemni propisi:

- Einrichtung der deutschen Notarkammern – vom 12.12.1987, in der Fassung vom 24.06.1991, geändert am 06.06.1994, 05.06.2000, 18.06.2001, 30.06.2003, 22.06.2009, 21.06.2010 und 28.06.2021.

- Rechtsanwaltsordnung StF: RGBI. Nr. 96/1868.

Autonomni pravni izvori:

- Uvjeti za osiguranje profesionalne (ugovorne) odgovornosti odvjetnika iz 1994.

- Uvjeti osiguranja od profesionalne (ugovorne) odgovornosti javnih bilježnika iz 1995.